

ПАЗАРИ И НЕРАВЕНСТВА

Цели на курса

Курсът има три основни акцента – запознаване с теории, свързващи заетост, неравенства и стратификация; формулиране на политики за изравняване на възможностите на национално и на фирмено равнище – подготовка за подбор и работа с човешки ресурси с различен социо-демографски профил; използване на методи за обработка на количествени данни (логистични регресии) посредством работа с емпирични резултати от европейски сравнителни изследвания.

АНОТАЦИЯ

Значение

Предлаганият курс запознава с изследвания на неравенствата в образователните постижения, социалната мобилност и позиционирането на пазара на труда. Специално внимание се отделя на влиянието, което оказват върху трудовия статус фактори като произход, образование, възраст, етнос и пол. Целта е да се задълбочат познанията за различните трудови стратегии на индивидите и групите в зависимост от променящите се пазари, институции и фирмени стратегии в условията на нарастващи глобализация и конкуренция. Курсът се основава на работа с емпирични данни, получени в европейски сравнителни изследвания. Преподаваните теории служат за интерпретация на представяните данни.

За желаещите да изберат академична кариера изследването на социалните неравенства в образователните постижения и участието в труда допринася за задълбочаване на знанията в основна дисциплина на социологията – Социалната стратификация. Изследванията в областта на стратификацията и неравенствата показват как образованието определя шансовете за работа, а оттук и как допринася за други значими индивидуални шансове на живот като доход и престиж. В модерното общество именно шансът за подобряване на условията на живот посредством образованието и труда определят възможностите за конкурентоспособност и растеж. Същевременно не по-малко важно е отчитането на влиянието на семейството върху образованието и статуса в труда – както на родителското, така и на собственото. Преразпределянето на доход между семейните партньори води до натрупване на предимства в единия полюс и на рискове в другия полюс от социалната пирамида. Самонаетостта дава възможности да се прецени доколко е стабилна стратификационната система и как функционират средните слоеве в обществото. Отделни теми са посветени на служителите, работниците, мениджърите.

Настоящият курс цели придобиване на знания, насочвани от теорията и водещи към емпирични анализи, базирани на научни методи, позволяващи сравнение между страните в Европа. Завършването му би позволило участие в международни проекти и обучения във водещи Университети в Европа, прилагащи преподаваните методи и теории.

Курсът има *приложение* на макросоциално и на фирмено равнище. От макросоциална гледна точка курсът има значение доколкото дава поглед към пазара на труда през шансовете и рисковете за заемане на професионални позиции. От фирмена гледна точка изследването е важно, защото изследва контекста, в който фирмите търсят и набират персонал с определени качества, но и от гледна точка на фирмения одит за отчитане нуждите на човешките ресурси с различни качества и изисквания.

Съдържание

Предвижда се запознаване с теорията на Р. Будон (1974) за разграничението между първични и вторични ефекти от влиянието на произхода върху образованието, на Голдторп и Брийн (1997) за рационалните модели за обяснение на образователните избори и мобилност, на Блосфелд (2007) за международните сравнителни изследвания и значението на глобализацията за трудовите кариери на младите, мъжете и жените, работниците над 50 години, които в последните години преди пенсиониране са изложени на несигурност на пазарана труда. Акцентира се върху различните траектории на прехода от учене към заетост. Анализират се възможностите за учене през целия живот.

Статусът в труда се фокусира върху три измерения – вид на трудовия договор, самонаетост и достъп до мениджърска позиция. Оценява се значението на образованието (степената на меритократичност на обществото) в сравнение с ролята на социодемографски характеристики като възраст, пол, етнос. Влиянието на индивидуалните ресурси върху образователните постижения се разглежда във връзка с националните специфики.

Методи

Курсът развива уменията за използването на логистични регресии. Методическата част включва обучение в методи за анализиране на образователни постижения, преход от учене към заетост и социална мобилност. Това ще стане възможно чрез: а) запознаване със статии, които представят методите; б) обсъждане на емпирични изследвания и в) самостоятелни обработки на данни с помощта на преподаваните статистически методи. Цели се самостоятелна работа с данни и статистически софтуер, студентите сами да използват и оценяват методите при разработването на курсови работи. Обучението е въз основа на данни от сравнителни европейски количествени изследвания (Европейско социално изследване ESS, Международна социална изследователска програма - ISSP; Международно изследване на труда - ILS).

Курсът подготвя за работата по подбор на персонал, създава умения за идентифициране на специфичните нужди по линия на баланса между работа и семейство, за преодоляване на предразсъдъци и стереотипи, водещи до изключване от достъпа до определени позиции. Статистическите методи подготвят за функцията анализатор, важна за мениджмънта на фирмено ниво – при оценка нуждите на персонала, подбор на хора и организиране на обучения, при работата с клиенти от различни групи. Потенциални ползи се идентифицират за работа в държавната администрация, доколкото политиките за намаляване на неравенствата и изравняване на възможностите са част от Европейския социален модел.

ТЕМИ

1. Образователна система и структура на пазара на труда. Образователна експанзия и нарастване на образователните шансове. Социални неравенства и образователни решения. Образователни достижения и социален статус. Равенство на образователните шансове и принцип на разпределение според резултатите. Методи за изследване на образователните постижения и на връзката между образование и заетост. (Р. Будон, Дж. Голдторп)
2. Социална мобилност и нейните видове: между и вътрешно-генерационна. Кариерна мобилност, структурна и циркулационна мобилност, флуидност. Хоризонтална и вертикална. (Питър Блау).
3. Социално-икономическа промяна от индустриално производство към услуги – следствия за заетостта. Заетост в услугите – разнообразие на функциите, квалификациите и трудовата заетост. Служители на рутинния, изпълнителски труд. Средни и висши служители. Управленски състав в услугите. Заетост в средната и висшата администрация. Мениджъри в частния сектор – социално положение и манталитет.
4. Логистична регресия. Същност и познавателни възможности. Класификация в две и в повече от две групи. Определяне на референтните стойности на факторите и на резултата. Интерпретация на коефициентите.
5. Пазари и модернизация – нарастване на вертикалната диференциация и неравенства. Развитие на услугите и средните слоеве. Плурализация и индивидуализация. Социална несигурност и проблемни групи на пазара на труда. Изследване на факторите, които влияят върху трудовия статус – образование, прозход, етнос, възраст и пол. (Парсънс, Храдил).
6. Гъвкавост на пазара на труда. Значение на вида на трудовия договор за стратификацията. Пазарни структури и социално разслояване. Значение на фрагментирането на трудовите пазари за социалната интеграция. Институции, трудови пазари и класи. Сигурност на трудовата позиция. Измерване на значението на пола и възрастта при видовете трудови договори. (Р. Брийн)
7. Работнически слоеве – депролетаризация и диференциация. Стиллове на живот и трудова култура. Вътрешна диференциация – работнически елит, квалифицирани работници, неквалифицирани работници. Преквалификация и обучение.
8. Самонаетостта – между предприемачество и несигурна заетост. Функции, социално положение и манталитет. Социален профил – културен и социален капитал, доход и трудова ситуация, шансове за просперитет. (Р. Арл, Р. Лайхт, К. Готчал)
9. Семейството като основна структура на стратификационните анализи. Социалноикономически статус на семейните партньори. Неравенства в семейството. Разделение на труда в семейството и значение за участието в платения труд. (Ханс-Петър Блосфелд)
10. Младите хора на пазара на труда. Значение на изследването на прехода от учене към заетост. (Маркус Гангл, Ирена Коган)
11. Полово специфично разделение на трудовите пазари. Развитие на социалните неравенства между мъжете и жените. Професионален избор и обучение. Неравенства в труда. Неравенства в заплащането. Кариерни шансове. Значение на прекъсването на заетостта по семейни причини и шансове за завръщане към платен труд. Длъжностен

статус. Шансове и бариери за достъп до мениджърска позиция. Значение на пола за вертикалното неравенство и за явлението “стъклен таван”.

12. Политики за равни възможности и недопускане на дискриминация на пазара на труда – европейски сравнителен план. Европейски социален модел.
13. Политики на фирмено равнище за недопускане на дискриминация, за извличане на ползи от различията. Индикатори за фирмен одит за прилагане на политики за баланс между работа и семейство.

ЛИТЕРАТУРА

ОСНОВНА

- Голдторп, Дж.** 2000. Социалната класа и различията в трудовите договори. Социологически проблеми, кн. 3-4, стр. 205-233.
- Робъртс, К.** 2002. Променящи се модели на социално-професионалната стратификация в Източна и Централна Европа и в бившия Съветски съюз. Социологически проблеми, кн. 1-2, стр. 119-132.
- Селени,И.** (Съст.) 2002. Бедността при посткомунизма. Изток-Запад.
- Стоилова, Р.** 1999. Самонаестотта като проблем на социологията. Социологически проблеми, кн. 1-2, стр. 164-184.
- Стоилова, Р.** 2001. Неравенства и общностна интеграция. ЛИК.
- Стоилова, Р.** 2004. Индивидуализирани неравенства. Социологически проблеми, кн. 1-2.
- Стоилова, Р.** 2005. Международни сравнителни анализи на стратификацията. Социологически проблеми, кн. 1-2, стр. 310-313.
- Стоилова, Р.** 2008. Джендър неравенство. В: Петков, Кр. (съст.) Сравнителна социална политика: Социологически анализи.
- Суифт, А., Г. Маршъл.** 1997. Меритократично равенство на възможностите: икономическа ефективност, социална справедливост или и двете? Социологически проблеми, кн. 3.
- Тилкиджиев,Н., Димов, М.** 2003. Статусна основа на демократичната консолидация при посткомунизма, Изток-Запад.
- Харалампиев, К.** 2007. SPSS за напреднали. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Stoilova, R., K. Haralampiev.** 2008. Stratification in Bulgaria. Measuring the Impact of Origin, Age, Gender and Ethnicity on Educational Attainment and Labour Market Placement. Годишник на Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Философски факултет, Книга Социология, Том 101 (под печат)

ДОПЪЛНИТЕЛНА

- Мюлер, В.** 1998. Класова структура и партийна система. За влиянието на класовото деление върху изборното поведение. Социологически проблеми, кн. 1-2, стр. 210-2209.
- Парсънс, Т.** 2005. Еволюцията на обществата. Джаксън Тоби (ред. и предговор), Критика и хуманизъм.
- Arum, R., W. Müller. (Ed.)** 2004. The Reemergence of Self-Employment. A Comparative Study of Self-Employment Dynamics and Social Inequality. Princeton University Press, Princeton and Oxford.
- Blossfeld, H.-P., S. Drobic. (Ed.)** 2001. Careers of Couples in Contemporary Societies. From Male Breadwinner to Dual Earner Families. Oxford University Press.
- Blossfeld, Buchholz, Bukodi, Ebralidze, Kurz, Relikowski, Schmelzer.** 2005: *Flexibility processes and social inequalities at labor market entry and in the early career – A conceptual paper for the flexCAREER project.* Working Paper No. 1. University of Bamberg.
- Boudon, Raymon.** 1974. Education, Opportunity and Social Inequality. Wiley, New York.

- Boudon, Raymon.** 1990. Individualism and Holism in the Social Sciences. In: P. Birnbaum and J. Leca (eds.) Individualism. Cambridge: Cambridge University Press.
- Geißler, R.** 2006. Die Sozialstruktur Deutschlands. Zur gesellschaftlichen Entwicklung mit einer Bilanz zur Vereinigung. 4., überarbeitete und aktualisierte Auflage, Verlag für Sozialwissenschaften.
- Groß, M.** 2008. Klassen, Schichten, Mobilität. Eine Einführung. Verlag für Sozialwissenschaften.
- Junke, D.** 2005. Betriebswirtschaftliche Effekte familienbewusster Personalpolitik: Forschungsstand, FFP.
- Richard Breen, Ruud Luijkx, Walter Müller and Reinhard Pollak.** 2006. Non-Persistent Inequality in Educational Attainment: Evidence from eight European Countries.
- John H. Goldthorpe.** 1996. Class Analysis and the Reorientation of Class Theory: The Case of Persisting Differentials in Educational Attainment. *The British Journal of Sociology*, Vol. 47, No. 3, Special Issue for Lockwood, pp. 481-505.
- Kogan, I., M. Unt, E. Saar.** 2007. Youth unemployment in the enlarged European Union. In: Scherer, St., R. Pollack, G. Otte, M. Gangl. (Eds.) From Origin to Destination. Trends and Mechanisms in Social Stratification Research. Essays in honour of Walter Müller, Campus Verlag, Frankfurt/New York, pp. 182-214.
- Müller, W., M. Gangl.** 2003. Transitions from Education to Work in Europe. The Integration of Youth into EU Labour Markets. Oxford University Press.
- Reconciliation of work and private life. A Comparative Review of Thirty European Countries 2005. European Commission.